

УДК 336.226.321.2:336.263

Баланюк І. Ф., Димид Л. В., Гошовська І. І., Шеленко Д. І.

ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ ТА СПЛАТИ ПОДАТКІВ І ШТРАФІВ У ФІЗИЧНИХ ОСІБ ПІДПРИЄМЦІВ

У статті досліджено доцільність реєстрації ФОП, особливості роботи по схемі єдиного податку та основні моменти в оподаткуванні ФОП та сплаті недоїмок, штрафів та пені.

Ключові слова: малий бізнес, ФОП, бізнес-інструменти, організація обліку, єдиний податок, ЄСВ, штрафи, пеня.

Balaniuk I. F., Dimid L. V., Goshovska I. I., Shelenko D. I.

FEATURES OF ACCOUNTING AND PAYMENT OF PAYMENTS AND PENSIONS IN PHYSICAL PERSONS OF ENTERPRISES

The article examines the expediency of registration of the FOP, the peculiarities of work under the scheme of the single tax and the main points in the taxation of FOP and payment of arrears, fines and penalties.

Key words: small business, financial enterprise, business tools, accounting organization, single tax, ESV, fines, penalties.

Актуальність проблеми. У сучасних умовах господарювання бажана перспектива відкриття власного бізнесу, заснованого на реєстрації фізичної особи підприємця (ФОП) часто стикається з часом непереборними труднощами і реаліями сьогодення вітчизняного бізнесу. Щоб допомогти розібратися в законодавчих актах, нормативних документах та вимогах щодо комерсантів, перерахуємо основні плюси доступні бізнесменам на етапі становлення створеного підприємства, і “підводні камені”, що зустрічаються на шляху до фінансово забезпеченого майбутнього. Це допоможе уникнути серйозних проблем і певних витрат, пов’язаних з виплатою штрафів за несвоєчасну здачу бухгалтерської звітності або невірний розрахунок податків.

Постановка мети. Метою статті є дослідження питання доцільності реєстрації фізособи-підприємця і принципи оподаткування доходу, що отримує ФОП та спрощення їхньої роботи під час заповнення регулярних звітів та своєчасної сплати податків.

Результати. Фізична особа-підприємець (ФОП) – фізична особа, яка реалізує свою здатність до праці шляхом самостійної, на власний ризик діяльності з метою отримання прибутку. Згідно підпункту 2 пункту 2 статті 55 Господарського кодексу України, визначено, що суб’єктами господарювання – є громадяни України, іноземці та особи без громадян-

ства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці [1].

В Цивільному кодексі України, в пункті 1 статті 50 передбачено, що право на здійснення підприємницької діяльності, яку не заборонено законом, має фізична особа з повною цивільною дієздатністю [2].

Повна цивільна дієздатність настає по досягненню фізичною особою 18 річного віку (повноліття). З кожним роком в Україні створюються умови для спрощення ведення, реєстрації та внесення змін відомостей до Єдиного державного реєстру підприємств, організацій, установ, (ЄДРПОУ) юридичних осіб та фізичних – осіб підприємців.

17 грудня 2012 року набрав чинності Закон України № 4839-VI “Про внесення змін до деяких законів України щодо взяття на облік юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців” (далі – Закон № 4839-VI), яким внесено зміни до Законів України “Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців” та “Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування” [3; 4].

Основною метою зазначеного Закону є завершення принципу “єдиного вікна” при здійсненні державної реєстрації суб’єктів господарювання та взяття їх на облік у органах державної статистики, державної податкової

служби та Пенсійного фонду України шляхом запровадження єдиного документу, а саме: виписки з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців.

Таким чином, виписка з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, видається юридичній особі або фізичній особі – підприємцю державним реєстратором юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців у порядку, встановленому Законом України “Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців”. Вона використовується для їх ідентифікації під час провадження господарської діяльності та відкриття рахунку в банку. Переваги реєстрації ФОП заключаються в тому, що існує можливість реєстрації за місцем проживання (не треба юрособи); для ФОП можна не створювати розрахунковий рахунок в банку; відсутність повноцінного бухгалтерського обліку (тільки спрощений облік доходів і витрат або облік тільки доходів в залежності від системи оподаткування ФОП); можливість перебувати на більш легких групах (1-3) єдиного податку (ЄП) (спрощена система оподаткування); проста й дешева процедура закриття бізнесу; можна взагалі не наймати працівників; менша кількість звітності – відсутність складання балансу, звіту про фінансові результати, статистичної звітності, більш проста податкова звітність; легше розібратися у веденні обліку та здійснювати його самостійно без послуг бухгалтера.

Податкове законодавство України пропонує фізичним особам-підприємцям загальну систему оподаткування та наступні спрощені податкові моделі для підприємців:

1 група – ФОП, які здійснюють виключно торгівлю на ринках або надають побутові послуги населенню. Праця найманих працівників не використовується. Обсяг річного доходу – не перевищує 300 тисяч гривень;

2 група – ФОП, які надають послуги по виробництву та продажу товарів, здійснюють діяльність у сфері ресторанного господарства і можуть співпрацювати з платниками єдиного податку або населенням. Кількість найманих працівників – до 10 осіб, обсяг річного доходу – до 1,5 млн. гривень;

3 група – ФОП та юридичні особи, які мають дохід до 5 млн. гривень. Кількість найманих працівників не обмежена;

4 група – сільськогосподарські товаровиробники, у яких частка сільськогосподар-

ського товарного виробництва за попередній податковий рік дорівнює чи перевищує 75 %. Кількість найманих працівників не обмежена [5].

Важливим моментом при підрахунку кількості найманих працівників є те, що згідно з пп. 291.4.1 ПКУ, не враховуються наймані працівники, які перебувають у відпустці у зв'язку з вагітністю і пологами та у відпустці по догляду за дитиною до досягнення нею передбаченого законодавством віку, а також працівники, призвані на військову службу під час мобілізації, на особливий період.

Оподаткування ФОП відбувається наступним чином:

Для ФОП 1 групи – ставка єдиного податку (ЄП) – до 10 % прожиткового мінімуму, що становить 176,20 грн в 2018 році та ЄСВ – 22 % бази нарахування з 01 січня 2018 року = $3723 \times 0,5 = 1861,5 \times 0,22 = 409,53$ грн.

Для ФОП 1, 2, 3 групи, які знаходяться на спрощеній системі оподаткування, розрахунок ЄСВ здійснюється, виходячи із мінімального страхового внеску, який визначається із мінімальної заробітної плати.

Для ФОП 2 групи – ставка єдиного податку – до 20 % мінімальної заробітної плати 744,60 грн. та ЄСВ – 22 % бази нарахування тобто з 01 січня по грудень 2018 року = $3723 \times 0,22 = 819,06$ грн.

Треба зауважити, що це максимальна ставка ЄП для 1 та 2 груп, а реальну для кожної адміністративно-територіальної одиниці мають встановлювати органи місцевого самоврядування.

Для ФОП 3 групи – ставка єдиного податку – 3 % з доходу – якщо ФОП є платником ПДВ та 5 % з доходу – якщо ФОП не є платником ПДВ. ЄСВ – 22 % від МЗП тобто $3723 \times 0,22 = 819,06$ грн.

4 група – 0,16 – 5,4 % нормативно грошової оцінки 1 га землі, в залежності від виду земель.

Платники єдиного податку, що є фізособами, сплачують ЄСВ як “за себе”, так і за найманих працівників.

Ставка єдиного соціального внеску сплачується ФОП незалежно від того чи отримано ним дохід (прибуток) у звітному році або окремому місяці звітного року. Такі зміни були внесені до абзац 2 п. 2 статті 7 Закону України “Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування” і набули чинності із 01.01.2017 р.

Важливим при сплаті податків є те, що ФОП які є пенсіонерами за віком та інвалід-

ності не платять ЄСВ за себе згідно статті 26 Закону України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування”. Однією із особливостей роботи ФОПів є можливість отримати штраф за несвоєчасну сплату ЄСВ який зростає до великих розмірів так, як за кожний день заборгованості нараховується пеня в розмірі 0,1 % суми недоїмки та сам штраф в розмірі 20 % від суми своєчасно несплачених сум.

Крім того за донарахування ЄСВ виставляють ще штраф в розмірі 10 % від суми за кожний звітний період навіть не повний [6].

Бувають випадки коли інспектор перерахований вами борг по ЄСВ направляє не на погашення недоїмки, а зараховує на погашення штрафу і тоді знову виникає недоплата ЄСВ і як результат черговий штраф.

Виникає це незаконно і захистити себе ФОП може посилаючись на постанову в ухвалі від 21.07.2016 р. № К/800/9365/1.

Щоб уникнути проблем краще заборгованість по ЄСВ оплатити в більшому розмірі. Наприклад, якщо заборгованість за III квартал 2018 року ФОП на 3 групі виявлена 29 листопада (а термін сплати по ній був 20 жовтня 2018 р.) становить 819,06 грн * 3 міс = 2457,18 грн, то штраф становитиме: $2457,18 * 20\% = 491,44$ грн; пеня становитиме $(2457,18 * 0,1\%) * 34$ дні = 83,55 грн. Отже ФОП необхідно перерахувати: $2457,18 + 491,44 + 83,55 = 3032,17$ грн.

При цьому важливий момент: цю суму необхідно сплатити 29.11.18 р. інакше треба додатково донарахувувати пеню!

Якщо ви помилково зарахували платіж по ЄСВ на інший рахунок (наприклад ЄСВ “за себе” перерахували на рахунок ЄСВ “за найманих”) ніхто уваги на це звертати не буде. Штраф, пеню і недоїмку сплатити потрібно. А щодо переплати, то “премія” чи “дивіденди” тобі не належать. Ось така несправедливість.

Але й це ще не все. Існує ще й адміністративна відповідальність за несплату внеску. Згідно ст. 165-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення: до 5100 грн. недоїмки – штраф на посадових осіб підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності, ФОП або особу, яка забезпечує себе роботою самостійно, від 40 до 80 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (680-1360 грн.). Ті самі дії, вчинені особою повторно протягом року – штраф від 150 до 300 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (2550-5100 грн.); від 5100 грн. недоїмки – штраф на посадових осіб підприємств, установ

і організацій незалежно від форми власності, ФОП або особу, яка забезпечує себе роботою самостійно, від 80 до 120 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (1360-2040 грн.).

Єдиний внесок підлягає сплаті незалежно від фінансового стану платника. Розстрочення та відстрочення заборгованості зі сплати ЄСВ не передбачено.

Важливо є ще й те, що термін давності по нарахуванню і стягненню суми недоїмки, штрафу та пені по ЄСВ не застосовується. Це означає, що нараховувати такі штрафи можна заднім числом без будь-яких часових обмежень.

Ще один важливий податок який нараховують і сплачують ФОПи – єдиний податок (ЄП). Тут також існують свої правила. Невчасна сплата ЄП платниками 1 та 2 груп тягне за собою штраф у розмірі 50 % від ставки єдиного податку. Несплата ЄП протягом двох кварталів поспіль – позбавлення права працювати на єдиному податку.

Несплата єдиного податку платниками 3 групи в установленний термін, погодженого в декларації платника єдиного податку при затримці до 30-ти днів включно, наступних за останнім днем терміну сплати податку тягне за собою штраф у розмірі 10 % несплаченої суми податкового зобов’язання.

Якщо ж термін просрочки оплати складе поверх 30-ти днів, то штраф складе 20 % від задекларованої суми доходу [7].

Проте існують і деякі позитивні новини для ФОПів. Всі надлишково сплачені суми, крім ЄСВ повинні їм повертатися. Підставою для такого повернення є заява платника податків протягом трьох років після оплати.

Контролюючий орган не пізніше 5 робочих днів до закінчення 20 денного терміну з дня подачі такої заяви готує висновок про повернення коштів з бюджету і подає його для виконання в Держказначейство, в якого є ще 5 днів на повернення грошей. Теоретично існує три способи повернення коштів: на поточний банківський рахунок, готівкою або зарахувати на рахунки інших поточних зобов’язань.

На цей час відмінено акти звірки, тому при закритті ФОП бажано зробити скриншот розрахунків з бюджетом в особистому кабінеті платника податків. Це допоможе на випадок проблеми доказати що ФОП не мав штрафів і пені.

ФОПи мають можливість брати відпустку на один календарний місяць в рік, а також

лікарняний, під час якого єдиний податок не сплачується, а ЄСВ залишається обов'язковим до оплати. Проте це стосується тільки 1 та 2 груп, які не мають найманих працівників. Третя група не має такої можливості, так як її податки на пряму залежать від доходів. Немає доходів – сплачувати ЄП непотрібно.

І ще одна особливість: лікарняні можна отримати якщо термін хвороби не перевищує 30 календарних днів. У всіх інших випадках – це неможливо. Для того щоб отримати звільнення від сплати податків на час хвороби необхідно звернутися в податкову за місцем реєстрації із заявою та копією лікарняного. Аналогічні дії і при отриманні відпустки. Тільки із заявою потрібно звертатися за місяць наперед.

До особливостей можна віднести те, якщо ФОП принесе державному реєстратору заяву про припинення діяльності, то оподаткування припиняється і податкові перевірки не проводяться. А головне – це дає можливість відновити свою діяльність через держреєстратора в будь-який момент.

Висновки. Реєстрація ФОП забезпечує серйозні переваги в ході перспективи започаткування своєї справи без подачі Статуту, штампа, печатки, а також звільнення від сплати майнового податку, незалежному розподілі одержаних доходів, роботі за схемою єдиного податку. Основним недоліком є те, що ФОП несе відповідальність усім своїм майном, не можуть зараховувати понесені раніше збитки для зменшення розміру отриманого прибутку, оплачують внески ЄСВ весь термін свого існування, сплачують доволі високі штрафи.

Інформація викладена в даній статті допоможе уникнути серйозних проблем та витрат, пов'язаних з виплатою штрафів за несвоєчасну сплату або невірний розрахунок. Вчасне планування і професійне ведення бухгалтерського обліку зможе забезпечити прибуткове функціонування бізнесу.

Література

1. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

2. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://buhgalter911.com/normativnaya-baza/nalogovyi-kodeks/>

3. Закон України “Про внесення змін до деяких законів України щодо взяття на облік юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців” № 4839-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>

4. Закон України “Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування” від 08.10.10 р. № 2464-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4839-1720>

5. Фізична особа-підприємець (ФОП) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.golovbukh.ua/article/7235-fzichna-osoba-pdprimets-fop>

6. Відповідальність за порушення у сфері ЄСВ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uteka.ua/ua/publication/news-14-ezhednevnyj-buxgalterskij-obzor-39-flp-kotoryj-zadolzhal-esv-za-2017-2018-gg-zhdet-shtrafi-penya>

7. Відповідальність за податкові правопорушення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.victoriya.ua/dovidnik/podatкова-vidpovidalnist-sub-yektiv-hospodaryuvannya.html>

1. Economic Code of Ukraine. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

2. The Tax Code of Ukraine. Available at: <https://buhgalter911.com/normativnaya-baza/nalogovyi-kodeks/>

3. Law of Ukraine "On Amending Certain Laws of Ukraine Regarding Registration of Legal Entities and Individual Entrepreneurs" No. 4839-VI. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>

4. The Law of Ukraine "On the Collection and Registration of the Single Contribution to the Mandatory State Social Insurance" of 08.10.10 p. № 2464-VI. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/legis/show/4839-1720>

5. Business Entrepreneur (FOP). Available at: <https://www.golovbukh.ua/article/7235-fzichna-osoba-pdprimets-fop>

6. Responsibility for violations in the sphere of CIV. Available at: <https://uteka.ua/ru/publication/news-14-ezhednevnyj-buxgalterskij-obzor-39-flp-kotoryj-zadolzhal-esv-za-2017-2018-gg-zhdet-shtrafi-penya>

7. Responsibility for tax violations. Available at: <http://www.victoriya.ua/dovidnik/podatкова-vidpovidalnist-sub-yektiv-hospodaryuvannya.html>